

10. Інноваційний розвиток промислових підприємств в контексті підвищення ефективності їх діяльності : монографія / за наук. ред. П.С. Харіва, Р.С. Чорного. – Нововолинськ : Бізнес Інтернет Центр, 2015. – 393 с.

11. Шершньова З.Є. Комплексні стратегії у стратегічному розвитку інтегрованих корпоративних структур *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. – 2017. – № 2 (2). – С. 99–103.

12. Швед Т.В. До питання про сутність розвитку підприємства [Електронний ресурс] - *Сталий розвиток економіки*. – 2013. – № 4. – С. 144–149.

13. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455 від 14.06.1992

© Череп О.Г., Тищенко О.С., 2020

3.2. Сільський зелений туризм: тенденції розвитку національного туристичного бізнесу

Значний інтерес до розвитку сільського зеленого туризму пов'язаний зі зміною умов існування людини, ритму життя, з появою так званих «хвороб цивілізації», за рахунок чого зростає необхідність забезпечення оптимальних умов відпочинку, профілактики, лікування та відновлення здоров'я населення різного віку та спеціальностей. Сільський зелений туризм може вирішити проблему необхідності реабілітації, психічного оздоровлення за допомогою впливу на здоров'я людини природних, екологічних чинників. Популярність сільського зеленого туризму пов'язана з тим, що він найбільшою мірою відповідає рекреаційним потребам людей, що живуть в умовах урбанізованого середовища, в районах із складною екологічною ситуацією; де люди відчувають гіподинамію та постійне нервово перенапруження, яке здатне посилюватися в країнах з перехідною економікою, соціальним неблагополуччям, фінансово-економічною нездатністю задовольнити свої потреби.

Одним з головних аспектів розвитку туристичної сфери, яка спрямована на охорону і розвиток української природи, культурно-історичної спадщини, залучення людей до активної

участі у вирішенні власних фінансових проблем, сприяння працевлаштуванню безробітних є розвиток сільського зеленого туризму [4].

Медвідь Л.І. наголошує та зауважує, що «сільський зелений туризм є важливою складовою природно-орієнтованого туризму, що виник і розвивається під впливом екологічних поглядів, які відображають зростаючу тенденцію інтересів до природи та дбайливого ставлення до навколишнього середовища; враховує потреби навколишнього середовища, місцевого населення, підприємств та відвідувачів сьогодні та у майбутньому забезпечуючи сталий розвиток території за схемою 3L споживання (Landscape – Lore – Leisure/Природа – Знання – Довкілля)» [1].

Слід зазначити, що розвиток туризму вимагає значного обсягу інвестицій, особливо в розвиток сфери гостинності, на екологічні та реставраційні програми, що вказують на зв'язок туризму з іншими галузями економіки, його залежність від загального рівня економічного розвитку країни. Разом з тим, розвиток сільського зеленого туризму стимулює розвиток економіки, забезпечує мультиплікаційний ефект, особливо відчутний в сфері зайнятості.

Розвиток національного ринку туристичних послуг є результатом співвідношення факторів, представлених туристично-рекреаційними, трудовими ресурсами та капіталом, що забезпечують абсолютні та відносні переваги країнам на світовому ринку туристичних послуг, визначаючи обсяг і спрямування потоків, характер участі в світовому туристичному процесі. Розмір туристичних потоків залежить ще і від вартості послуг, ціни на основні та додаткові послуги, супутні послуги та товари, що впливають на рівень цін індустрії туризму. Цінова політика країни в галузі туризму, а також обмінний курс валют створюють порівняльні переваги і впливають на конкурентні позиції національного туристичного ринку на ринках вищих рівнів.

Розглядаючи прояв законів і закономірностей економічного і соціального розвитку в функціонуванні ринку туристичних послуг, не слід забувати про вектор часу, оскільки саме історичний підхід дозволяє відстежити розвиток туризму в світі та за регіонами, визначити зміни пріоритетів, особливо

мотиваційних, які впливали на формування попиту і пропозиції в кінцевому підсумку, що дозволяє відстежити процес формування того чи іншого національного ринку туристичних послуг і пояснити певною мірою характерні риси, властиві туристичному бізнесу.

В результаті розвитку сільського туризму люди, які проживають у густонаселених містах, мають можливість отримувати здоровий відпочинок за цілком прийнятними цінами, а жителі сіл - можливість ефективніше використовувати свій житловий фонд, реалізувати частину виробленої сільськогосподарської продукції за каналами прямого продажу.

В сучасних реаліях, лише невеликий відсоток населення України має можливість відвідувати престижні закордонні курорти. Ціни на послуги у сфері сільського зеленого туристичного бізнесу знаходяться в межах купівельної спроможності населення в кількісному вираженні в 2-5 разів дешевше, а ніж в готелях [6].

Українські села мають багату історичну та архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, мальовничі ландшафти, лікувально-рекреаційні ресурси. Але значною проблемою для багатьох сіл є брак робочих місць, зростаючий надлишок робочої сили, що звільняється з сільськогосподарського виробництва. З огляду на відсутність потрібних капіталовкладень на створення нових робочих місць, більше уваги слід приділяти галузям, які не потребують для свого розвитку великих коштів. До таких галузей відноситься сільський зелений туризм, який давно практикується в різних країнах світу.

Розглянемо основні різновиди сільського зеленого туризму на рис.1.

Агротуризм – це вид сільського зеленого туризму, пізнавального та розважального характеру, пов'язаний з використанням особистих господарств населення, або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері. Цей вид може не мати обмежень в завантаженості території та в регламентуванні видів розважального відпочинку.

Відпочинковий туризм на селі – це вид сільського зеленого туризму, базою якого являється капітальний житловий фонд господарських садиб та наявні природні, рекреаційні, історичні та

архітектурні, культурно-побутові та інші визначні місця та пам'ятки місцевості.

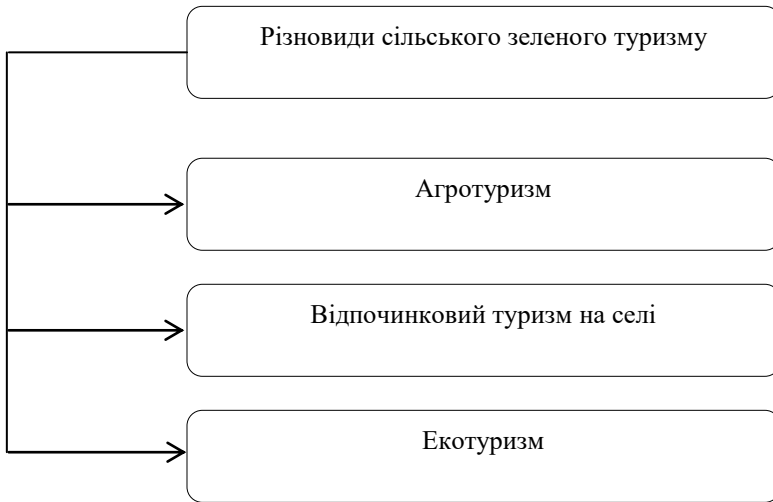

Рис.1. Основні різновиди сільського зеленого туризму
Джерело: сформовано автором за [3]

Екотуризм – це вид сільського зеленого туризму, характерний для сільських місцевостей, які розташовані в межах територій національних парків, природних заповідників, урочищах, заказниках і т.д., де передбачені відповідні обмеження щодо навантажень на територію та регламентовано види розважального відпочинку [2].

Головним елементом в системі забезпечення функціонування зазначених видів туризму виступає сільська родина, яка надає житло, забезпечує харчуванням і знайомить з особливостями сільської місцевості. Для того, щоб здійснювати та урізноманітнювати можливості розвитку сільського зеленого туризму необхідно володіти інформацією даної сфери на відповідному рівні, запозичувати закордонний досвід, стажуватися та навчатися.

В сучасних реаліях формується розуміння сільського зеленого туризму як специфічної форми відпочинку на селі з широкою можливістю використання природного, матеріального і

культурного потенціалу регіону. Сільський зелений туризм в більшості країн розглядається як невід'ємна складова частина комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів вирішення багатьох соціально-економічних проблем села. В умовах загальноекономічної кризи економічно-соціальні проблеми села надзвичайно загострилися, таким чином, широке поширення і розвиток сільського зеленого туризму особливо являється бажаними.

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає:

- в розширенні сфери зайнятості сільського населення;
- в наданні додаткової можливості заробітку;
- в розширенні можливості зайнятості сільського населення

не тільки у виробничій сфері, але й у сфері обслуговування.

При певному нагромадженні числа відпочиваючих з'являється потреба в задоволенні їх різноманітних запитів, а це, в свою чергу, стимулює розвиток інфраструктури сфери послуг: транспорту, зв'язку, торгівлі, побутової служби, рекреаційних закладів відпочинку та розважально-пригодницьких послуг та інших.

Особливо сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму створюються на територіях національних і ландшафтних парків. Важливим результатом розвитку сільського зеленого туризму є розширення можливостей реалізації продукції особистого селянського господарства та її реалізації на місці в якості готових продуктів харчування після відповідної обробки і приготування.

Розвиток сільського зеленого туризму спонукає:

- до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, сіл;
- стимулює розвиток соціальної інфраструктури.

До числа основних передумов формування системи сільського зеленого туризму на конкретній території відносяться туристичні ресурси, які представляють собою сукупність природних і штучно створених людиною об'єктів, придатних для створення туристичного продукту. Ця сукупність включає економічні (фінансові, житлові умови), природні (екологічно сприятливі особливості ландшафтів), культурно-історичні (пам'ятники історії, культури, старовини і сучасності), трудові (можливість зайнятості туристів і специфіка зайнятості

господарів), соціальні (рівень культури, освіти приймаючих туристів), виробничі (можливість надання послуг зв'язку та транспорту). Саме наявність поєднання вищевказаних ресурсних аспектів, необхідних для розвитку сільського зеленого туристичного бізнесу, в змозі забезпечити більш ефективне його функціонування [3].

Сільський зелений туризм може ефективно розвиватися і функціонувати на наступних територіях:

- природно-заповідний фонд України, окрім природних заповідників;

- села;

- сільськогосподарські фермерські господарства;

- агрооселі;

- зони відпочинку та дачні зони;

- лісовий фонд;

- природні феномени;

- монастирі та святі місця;

- малі міста з характерною архітектурою, побутом, культурою;

- пам'ятки народної культури під відкритим небом.

Для ефективного функціонування і розвитку сфери зеленого туризму на цих територіях необхідно створення певної інфраструктури, яка повинна відповідати двом основним вимогам:

- по-перше, створювати сприятливі умови для проживання туристів;

- по-друге, в мінімальному ступені порушувати екологічну стійкість природного середовища.

Розглянемо основні вимоги облаштування агрооселі для прийому туристів. Звичайно, не кожна сільська садиба відповідає високим запитам вимогливих «людей міської цивілізації». Однак, щоб садиба стала цікавою для туристів, недостатньо переобладнати її на вишуканий міні-готель. Є різні сегменти споживачів послуг сільського туризму, і кожен господар також керується власними фінансовими можливостями і дизайнерським світоглядом. Завдяки цьому існує ціле різноманіття сільських будинків, і саме ця вишуканість є важливою додатковою перевагою для тих «традиційних» туристів, які шукають нових вражень.

Проте, існують обов'язкові архітектурно-естетичні та санітарно-гігієнічні вимоги, які бажано дотримуватися кожному власнику агрооселі. Так як «візитною карткою» будь-якого готелю є яскравість і привабливість його вивіски, логотипу та багатство або оригінальність декору входу в будівлю, так і в агрооселі «візитною карткою» повинні виступати ворота та двір. Якщо садиба оформлена в традиційному українському стилі має бездоганне різьблення на воротах чи / або ставнях або вишуканні мотиви декору та якщо поряд з двором росте кущ калини або кілька мальв - це створює у туриста естетичне захоплення і показує високий рівень і справжність сервісу в цій агрооселі.

Надзвичайно важливе значення має благоустрій двору садиби. Його слід розмежувати на два функціональних сектора: господарський та рекреаційний. Парадний (рекреаційний) двір садиби варто декорувати малими архітектурними формами: лавками в тіні бузкових кущів, старим возом, доверху навантаженого величезними гарбузами або сільським інструментом (коси, вила, пара кошиків тощо), імпровізованим колодязем, клумбами з акуратно підсипаними доріжками серед зелені, декоративним дощатим навісом для просушки сіна тощо.

Подвір'я агрооселі привертає ще більше уваги туристів, якщо на її парадному дворі або в саду обладнаний невеликий майданчик для дітей віком від 3 до 9 років. Основу його можуть скласти гойдалки та конструкція декоративного двох'ярусного будиночку для дітей.

Не менш важливе значення має сервісне облаштування номерів садиби. За прийнятими в сільському зеленому туризмі нормами, номерний фонд повинен налічувати до 4-5 номерів. Більша кількість номерів перетворює садибу в звичайний придорожній мотель або курортний пансіонат. А за умови їх заповнення - повністю втрачається атмосфера сімейного сільського відпочинку.

Ідеальною для села є схема, коли гостей приймають на другому поверсі садиби з плануванням їх розміщення на 3-4 житлових номери. Для того, щоб гості відчували себе абсолютно вільно, незалежно від розпорядку дня господарів, варто обладнати для них окремі веранду та вихід.

Важливо передбачити для гостей вихід з кімнати на балкон-терасу для відпочинку на свіжому повітрі. Варто так продумати композицію номерів, щоб їх вікна виходили на парадний двір садиби або в сад, але аж ніяк не на господарський двір з незвичайними звуками і різкими запахами, які дратують міського жителя.

Для поліпшення умов сервісу можна передбачити розміщення на другому поверсі окремого гігієнічного санвузла (навіть двох). Адже переважна більшість клієнтів вимагає користування індивідуальним туалетом і душем, а не ділити їх з господарями будинку або малознайомими сусідами на поверсі. Для об'єктивного калькулювання витрат тієї чи іншої гостьової сім'ї на воду і електроенергію на другому поверсі можна встановити автономні лічильники. Це надасть можливість зручніше та ефективніше визначатися зі споживанням ресурсів.

Велике значення для споживачів послуг сільського зеленого туризму має облаштування їх номерів. Фантазія дизайну інтер'єру спального номера не повинна обмежуватися тільки функціонально-необхідними речами. Облаштування номерів має поєднувати елементи звичного для міських жителів комфорту з невимушеною сільською естетикою інтер'єру. Поряд зі звукоізоляційними вікнами, світильниками, дзеркалами, набором сучасної побутової техніки, м'яких крісел і зручних шаф для зберігання одягу та особистих речей гостей в їх кімнатах повинні бути присутні предмети старовини, що підкреслюють атмосферу саме сільського відпочинку (дерев'яні лавки, старі настінні годинники, образи в рушниках, вишиті подушки на широких ліжках). Комфортними повинні бути обладнанні номери системами вентиляції і регульованого опалення.

Зелений туризм включає подорож і транзитне переміщення через сільську місцевість на машині, велосипеді, човні, верхи, а також проживання в сільських будинках. Сільський зелений туризм пов'язаний як з відвідуванням сільської місцевості, так і з науково-дослідницькою діяльністю

Зелений туризм включає подорож і транзитне переміщення через сільську місцевість на машині, велосипеді, човні, верхи, а також проживання в сільських будинках. Сільський зелений туризм пов'язаний як з відвідуванням сільської місцевості, так і з науково-дослідницькою діяльністю.

Розвиток сільського зеленого туризму сприяє популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні та етнографічні особливості України, що, безумовно, заслуговує на підтримку з боку держави.

Виходячи з цього, а також з досвіду європейських країн, в класичному розумінні сільський зелений туризм не пов'язаний з наданням готельних послуг. Головною дієвою особою в організації відпочинку на селі виступає сім'я, яка здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, і побічну - з використанням цього господарства для надання послуг у сфері зеленого туризму (забезпечення відпочиваючих житлом, харчуванням, ознайомленням з місцевою культурою і традиціями, ознайомлення з місцевими пам'ятками і т.і.).

Звичайно, на початку господарської чи підприємницької діяльності прийом і обслуговування відпочиваючих відбувається на базі існуючого житлового фонду з використанням місцевих рекреаційних та інфраструктурних ресурсів. Але з певним надходженням коштів від цієї діяльності ті, хто нею займається, починають робити вкладення у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць; об'єднаними зусиллями домагаються зміни сфери обслуговування на краще, що водночас робить вагомий внесок у розвиток села [5]

Досвід показує, що ті сім'ї, які приймають велику кількість відпочиваючих, мають змогу вдосконалювати структуру посівів на присадибних ділянках з урахуванням потреб гостей, розширювати асортимент овочевих культур, фруктових дерев, ягідників тощо; розвивати і урізноманітнювати присадибне тваринництво, займатися тепличним господарством.

Також значну роль грає розвиток сільського зеленого туризму в підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочиваючих, члени селянських родин мимоволі змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі і т.д., а спілкування з гостями розширює їх кругозір, дозволяє зав'язати нові знайомства, завести друзів в інших населених пунктах.

Список джерел

1. Медвідь Л.І. Природно-орієнтований туризм та умови його розвитку в Закарпатській області. *Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки*. 2014. Т. 19, вип. 3. С.36-43.
2. Sharpley R. Ecotourism: a consumption perspective. *Journal of Ecotourism*. 2006. № 5. Р. 7 – 22.
3. Зима О. Г., Голуб М. О. Категорійно-понятійні особливості екологічного, зеленого, сільського туризму. *Бізнес-Інформ*. 2015. №1. С.241-245.
4. Безугла Л.С. Формування сталого розвитку екологічного туризму в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство»*. Жовтень 2016. № 5. С.88-91.
5. Багорка М.О. Формування маркетингової стратегії розвитку екологічно спрямованих інновацій в аграрному виробництві. *Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*. 2015. № 1(35). С.65-69
6. Юрченко Н.І. Теоретичні засади сутності агропромислової інтеграції. *Агросвіт*. 2010. №7. С.45-49.

© Безугла Л.С., 2020

3.3. Основні напрями інституціоналізації туристичної індустрії

Загальна національна стратегія управління туристичною галуззю спрямована на визначення напрямів державного та міжнародного регулювання та інституціоналізму. Туризм набув значного розвитку та став масовим соціально-економічним явищем міжнародного масштабу, а розширення міждержавних політичних, економічних, наукових і культурних зв'язків сприяє інтенсивному розповсюдженню туристичної діяльності.

«Головна регулятивна роль у розвитку міжнародного туризму належить наднаціональним органам і національним інституціональним структурам, які займаються розробкою ефективної стратегії участі України та їх підприємств на міжнародних туристичних ринках. Окремою складовою структури регулювання та управління стають інституції транскордонного співробітництва, які реалізують стратегічні орієнтири регіональних центрів туристичних послуг. Але істотні